

СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 004.65:657

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.3.16>

JEL Classification: M41, O34, C80

Бруханський Р.Ф.,

*д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри
бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9360-1109>,*

Спільник І.В.,

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
бізнес-аналітики та інноваційного інжинірингу,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8825-3584>,*

Спільник П.М.,

здобувач третього ступеня вищої освіти «доктор філософії»
за спеціальністю «Облік і оподаткування»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8735-6452>,*

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

БАЗИ ДАНИХ ЯК НОВІТНІ АКТИВИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ВИКЛИКИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Brukhanskyi R.F.,

*dr.sc.(econ.), professor, head at the department of
business analytics and innovation engineering,*

Spilnyk I.V.,

*Ph.D., assoc. prof., associate professor at the
department of business analytics and innovation engineering,*

Spilnyk P.M.,

PhD student (Doctor of Philosophy)

in the specialty "Accounting and Taxation",

West Ukrainian National University, Ternopil

DATABASES AS EMERGING ASSETS: CONCEPTUAL PRINCIPLES AND CHALLENGES OF REFLECTION IN ACCOUNTING AND REPORTING

Постановка проблеми. У цифрову епоху дані (масиви інформації) стають істотним, а в окремих випадках вирішальним фактором розвитку бізнесу. Для багатьох компаній вони відіграють роль надважливого ресурсу, який дозволяє здійснити розробку стратегії розвитку організації, суттєво підвищувати ефективність бізнесу, прискорити перебіг операційних процесів, покращити якість продукції та послуг, зміцнити власну конкурентоспроможність та ринкові позиції [1]. Як інформаційний, цифровий актив, база даних може слугувати джерелом доходу через продаж доступу до інформації, ліцензування даних або використання їх у комерційних аналітичних продуктах [2].

У міру зростання ролі даних як важливої складової бізнес-процесів набуває значної актуальності проблема їхнього адекватного відображення в системі обліку та фінансової звітності, як це здійснюється щодо інших благ (нерухомості, запасів, фінансових ресурсів, тощо) у складі майна та боргових прав підприємства, що відображають його реальний економічний потенціал.

Облік баз даних, який полягає у виконанні спеціальних процедур відповідно до господарських

* Науковий керівник: Бруханський Р.Ф. – д-р. екон. наук, професор

операцій з такими об'єктами в обліковій системі підприємства, повинен здійснюватися задля контролю, аналізу та управління ними, а також адекватного розкриття інформації для належного інформування користувачів фінансової звітності. Однак, чинна облікова практика у більшості випадків не передбачає розгляд баз даних як самостійного об'єкта обліку (йдеться про масиви інформації, а не програмні продукти та технічні засоби забезпечення їхнього використання).

Відображення баз даних як об'єкта обліку з методологічного боку є відносно новою і доволі складною проблемою, оскільки її практичне вирішення, насамперед, можливе у рамках, котрі визначені чинними стандартами обліку, з одночасним врахуванням численних аспектів, які зумовлені сутнісними характеристиками і особливостями інформації як активу, технічною стороною питання, економічним контекстом ситуації, нормами інформаційного та авторського права, міркування безпеки тощо.

Виходячи із змісту баз даних, цілком логічним є їхній розгляд як певного блага або економічного ресурсу у притаманній йому особливій нематеріальній формі. Проте, сутнісна природа баз даних і притаманні особливості істотним чином відрізняють їх від інших видів нематеріальних активів. Цей аргумент лежить в основі припущення, що бази даних є особливо чутливими до виконання вимог щодо їхнього визнання. До того ж обставини, які супроводжують пов'язані з ними процеси і господарські операції, та їхнє належне відображення у системі обліку та звітності, подекуди спричиняють подальші питання методології, які складно вирішити із застосуванням існуючих підходів, ставлять під сумнів однозначність тверджень, ускладнюють надання впевненості, залишають значне місце для так званого професійного судження.

Цілком доречною здається ідея відокремленого обліку масивів даних від самої бази даних як інфраструктури, але методологія цього підходу залишається нерозробленою. Як наслідок, у поточному професійному та науковому дискурсі пропонується підхід до розгляду активів даних (data assets), як пересічної складової нематеріальних активів, який, на нашу думку, недостатнім чином враховує особливості цього потенційного об'єкта обліку.

На сьогодні відображення баз даних у фінансовій звітності є скоріше винятком, ніж практикою. Так, наприклад, опубліковані у дослідженні [3] результати проведеного у 2024 році репрезентативного обстеження засвідчили, що незважаючи на внесені регуляторами обліку у КНР зміни, котрі дозволяють визнавати бази даних як активи, лише 2 % публічних фірм відобразили інформацію про них у фінансовій звітності, засвідчивши при цьому їхній неординарний вплив на фінансові результати.

Що стосується вітчизняного досвіду, то нами поки що не знайдено жодного конкретного задокументованого випадку, щоб українські підприємства у фінансовій звітності офіційно виокремлювали бази даних у складі нематеріальних активів¹. Серед можливих причин відсутності таких прикладів: неврегульованість процедури визнання, правові аспекти, складність достовірної оцінки, відсутність внутрішньої практики та звичка не виокремлювати, навіть якщо можна, через ризики розголошення чи складнощі з підтвердженням цінності.

Зазначене свідчить про існування інституційних, методологічних, фінансових, бізнесових та професійно-поведінкових перепон стосовно дотримання вимог визнання та розкриття інформації щодо баз даних та їх впливу на формування вартості компаній задля покращення актуальності облікової інформації в умовах її реальної цифровізації. Висвітленню таких проблемних аспектів присвячені подальші частини нашого викладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системний критичний огляд літератури за окресленою проблемою засвідчує, що першочергову увагу дослідників зосереджено на обліку нематеріальних активів загалом, в основному інтелектуальної власності (патент, бренд, know-how тощо), а не інформаційних масивів з притаманними їм особливостями, і що концепція обліку для баз даних як активу ще тільки формується.

Важливе значення для розуміння сутності проблеми має робота Т. Г. Девенпорта «Конкуренція в аналітиці: нова наука перемоги» [4], ключова ідея якої полягає у тому, що компанії, які при обґрунтуванні рішень спираються на дані та аналітику, отримують значну конкурентну перевагу, а також праця «Друга ера машин: робота, прогрес та процвітання в епоху блискучих технологій» (Е. Брінйольфссон та А. МакАфі) [5]. Дослідженню ролі цифрових та інформаційних активів присвячено також публікації «Нематеріальні активи та створення вартості» (Й. Г. Даум) [6] та «Домінування нематеріальних активів: наслідки для управління підприємством та корпоративної звітності» (Б. Лев та Й. Г. Даум) [7].

Щодо облікового аспекту проблеми, за відправну точку дослідження визначено регламентуючі облік документи, такі як «Концептуальна основа фінансової звітності» [8], міжнародні [9; 10] та національний [11] стандарти з обліку нематеріальних активів, які визначають критерії визнання активом і нематеріальним активом, методологію обліку нематеріальних активів,

¹ Розкриття інформації про нематеріальні активи у I розділі Приміток. Орім того, у статистичній звітності про капітальні інвестиції згадуються витрати/інвестиції в нематеріальні активи, і в деяких випадках прямо бази даних як компонент нематеріальних активів.

включаючи бази даних [8–11] а також такі, що упорядковують визначення їхньої справедливої вартості [12].

Автором і співавтором низки досліджень з обліку нематеріальних активів, які стали класикою, є Б. Лев, зокрема його роботи [7; 13; 14]. Проблеми оцінки нематеріальних активів у своїй праці висвітлює А. Дамодаран [15], як і автори Р. Рейлі та Р. Швайс [16], котрі розкривають методи оцінки нематеріальних активів, у тому числі баз даних. У публікації дослідників Х. Хуссінкі, Т. Кінг, Ж. Дюме, Е. Штайнхьофель [17] здійснено критичний огляд еволюції обліку нематеріальних активів у 2000–2024 рр. Автори Г. Баркер, А. Леннард, С. Пенман, А. Тейшейра [18] досліджують актуальні питання обліку нематеріальних активів та шляхи їхнього вирішення.

Автори Б. Г. Віксом та Дж. В. Росс у своїй праці [19] більш детально досліджують інформаційні активи і те, як компанії можуть визначати та відображати їхню цінність задля підвищення ефективності управління.

У дослідженні авторів К. Коррадо, Дж. Гаскел, М. Йоммі, К. Йона-Лазініо [20] висвітлено основи, методи та попередні оцінки визначення даних як активу. Г. Аллеманн [21] вважає, що облік даних є важливою складовою стратегії ефективної фінансової звітності та прийняття рішень в інформаційну епоху, а у праці А.-М. Волш [22] проаналізовано наслідки визнання даних як активів для фінансової звітності та запропоновано рекомендації щодо змін в облікових стандартах. У публікації науковців Г. Т. Люббе та Г. Х. Стайн [23] узагальнено існуючі підходи до оцінювання інформаційних активів та запропоновано напрями подальших досліджень для удосконалення методик визначення їхньої вартості.

У праці авторів Ф. Сюн, М. Се, Л. Чжао, С. Лі, Х. Фан [24] дискутується проблема визнання big data як нематеріальних активів, аналізуються положення CAS, IFRS, U.S. GAAP щодо можливих підходів до оцінки таких активів. Автори Н. Ель-Тауї, М. Абдель-Кадер [25] розглядають модель оцінки інформації як активу та визнання «інформації» як нематеріального активу. У роботі авторів С. Гао, С. Лю та Х. Лу [3] проаналізовано результати опитування та емпіричних даних щодо визнання та розкриття баз даних у КНР після запровадження змін у бухгалтерському обліку, які дозволяють визнавати дані як активи у фінансовій звітності. Заслугує на увагу дослідження І. Лі [26], у якому розглядається еволюція облікової концепції баз даних та проблеми їхнього оцінювання (ціноутворення). Автором Ц. Чжаном здійснено висвітлення передумов визнання та виміру активів даних [27].

Слід відзначити значну дослідницьку, методологічну та інформаційно-роз'яснювальну роботу в галузі обліку і аудиту консалтингових організацій, зокрема, EY (Ernst & Young Global Limited), яка у серпні 2025 року опублікувала своє керівництво з обліку нематеріальних активів [28], та EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) з її роботою [29].

Дослідженню проблеми облікового визнання «активів інформаційних технологій» в Україні присвячені праці Г. В. Нашкерської [30; 31], яка вживає загальне поняття «інформація» стосовно потенційного облікового об'єкта, маючи на увазі буквальный переклад англomовного поняття «data», яке перекладається як дані, або інформація². Заслугують на увагу роботи І. Деруна та Х. Мисаки [32], Р. Бруханського й І. Спільник [33], у яких досліджуються проблемні питання ідентифікації, контрольованості, оцінки та відображення у фінансовій звітності таких цифрових активів, як криптовалюта, криптоактиви та інші цифрові і нецифрові активи, а також сформульовано ідею про формування цифрової парадигми обліку [34].

Водночас, за винятком дотичних до предмета дослідження публікацій практиків [35–39], порушена проблема не потрапила у фокус інтересів вітчизняних науковців. Однак, з огляду на безсумнівну актуальність, вона, на нашу думку, є недостатньо дослідженою і потребує подальших розвідок.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження концептуальних засад, аналіз проблемних аспектів і викликів визнання, оцінки та відображення баз даних у системі бухгалтерського обліку та звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цифровому суспільстві бази даних пронизують усі сфери життя задля забезпечення швидкого доступу до інформації та автоматизації процесів. У табл. 1 систематизовано інформацію про найбільш поширені та перспективні сфери використання баз даних.

Зазначене у табл. 1, а наведений перелік далеко не є вичерпаним, свідчить про значення, широту і різноманіття сфер застосування баз даних, як надважливого інформаційного ресурсу.

Однак, у багатьох випадках облік баз даних та розкриття інформації щодо їхнього впливу на вартість бізнесу не набули належного поширення. Нижче викладено наступні положення проблеми.

² Щодо баз даних, які визнані активом, вважаємо за доцільне вживати термін «активи даних» як до англomовного відповідника до поняття «data assets» та за аналогією вживання терміну «великі дані» щодо «big data».

Таблиця 1

Галузі використання, компанії, зміст і призначення баз даних

Галузі використання	Компанії, призначення та зміст баз даних
Світові технологічні гіганти активно використовують бази даних для зберігання та аналізу інформації про користувачів, що робить їх одним із найцінніших активів компаній [19]	Alphabet Inc. (Google) – накопичує масиви даних про пошукові запити, поведінку користувачів, картографічні сервіси та рекламні алгоритми.
	Meta Platforms (Facebook, Instagram, WhatsApp) – зберігає детальні профілі мільярдів користувачів для персоналізації контенту та таргетованої реклами.
	Amazon – володіє глобальною базою даних клієнтів, історією покупок та використовує поведінкові моделі для покращення рекомендацій системи.
Фінансовий сектор використовує бази даних для обліку транзакцій, кредитних історій та оцінки ризиків шахрайства [40]	Visa, Mastercard – зберігають детальну інформацію про транзакції по всьому світу для аналізу поведінки споживачів.
	JPMorgan Chase, Goldman Sachs – ведуть бази даних клієнтів та фінансових операцій для управління інвестиціями та ризиками.
	Банківські установи – використовують бази даних для персоналізації банківських послуг, прогнозування кредитоспроможності та аналізу поведінки клієнтів.
	Системи SWIFT або Fraud Detection Systems здійснюють аналіз транзакцій для виявлення випадків шахрайства.
У сфері медицини бази даних є важливим активом для ведення електронних медичних карток, клінічних досліджень та аналізу ефективності лікування [41]	Pfizer, Moderna – зберігають дані про результати клінічних випробувань вакцин і ліків для наукових досліджень.
	Медичні страхові компанії (UnitedHealth Group, Cigna) – аналізують інформацію про пацієнтів для розрахунку страхових тарифів.
	Helsi – електронна медична система даних для пацієнтів, лікарів, медичних закладів у системі охорони здоров'я.
	Система IBM Watson Health здійснює аналіз даних пацієнтів для дослідження захворювань; здійснює прогностичне моделювання епідемії на основі історичних даних.
Компанії, що займаються роздрібною торгівлею та електронною комерцією, ведуть бази даних про товари, клієнтів і ланцюги постачання [42]	Walmart, Alibaba, eBay, Amazon використовують дані про купівельну поведінку для прогнозування попиту та формування асортименту.
	Rozetka, Wildberries – аналізують історію покупок та вподобання клієнтів для персоналізації рекламних пропозицій.
Транспортні і поштові компанії використовують бази даних для оптимізації маршрутів і прогнозування попиту [43]	Uber, Bolt – зберігають дані про пересування користувачів, рейтинги водіїв і тарифікацію поїздок.
	FedEx, DHL – ведуть бази даних про відправлення, що допомагає у швидкій та ефективній доставці.
Для організацій, у консалтинговій та інформаційно-аналітичній сфері, робота з даними та їх подальше продукування становлять основу діяльності, є важливим джерелом одержання доходу [44]	Консультанти з ринків здійснюють сегментацію клієнтів на основі демографічних даних, поведінкових шаблонів; проводять тестування рекламних кампаній зі збереженням результатів у реляційних базах даних.
	Фінансово-аналітичні агенції Bloomberg Terminal, Reuters Eikon використовують агрегацію фінансових даних з ринків у реальному часі та алгоритмічний трейдинг на основі баз даних.
	McKinsey, Boston Consulting Group (BCG) здійснюють агрегацію даних з відкритих джерел, соцмереж і власних досліджень та побудову прогнозних моделей для галузевих звітів.
	Фінансовий консалтинг працює з корпоративними даними, ERP системами/сховищами, технологічною інфраструктурою даних.

Джерело: авторське узагальнення

У загальному випадку під даними розуміють базу даних як «колекція даних, організована відповідно до концептуальної структури, що описує характеристики цих даних і зв'язки між їхніми відповідними об'єктами, яка підтримує одну або більше областей застосування» [45], або систему управління базами даних як «систему, засновану на апаратному та програмному забезпеченні, для визначення, створення, маніпулювання, контролю, управління та використання баз даних» [45].

На відміну від інших ресурсів організації (у тому числі інших видів нематеріальних активів), бази даних володіють особливо важливими для облікового відображення об'єкта сутнісними характеристиками:

– це масиви структурованих інформаційних даних в електронному форматі, що не мають відчутної матеріальної форми, їхня аутентифікація, сприйняття та визначення змісту неможливі без спеціальних електронних засобів (пошукова система, клієнтська частина СУБД тощо);

– вони фізично можуть бути розміщеними локально на диску у комп'ютерній системі, на окремо взятому носію, у хмарній інфраструктурі, або ж як документи, котрі засвідчують їх існування і право на них;

– можуть бути у формі самостійної сукупності даних (файли), придатних для розпізнавання і використання типовими засобами, або як дані, що невіддільні від оболонки (СУБД), яка забезпечує оперування ними (прочитання, обробка, оновлення тощо);

– є об'єктами інформаційного права, авторського права і суміжних прав, які повинні бути ними захищеними;

– можуть бути придбаними; набутими внаслідок реорганізації бізнесу (злиття, поглинання), обміну на інший актив або як внесок учасника до власного капіталу; самостійно створеними (для власного споживання за функціональним призначенням, з метою продажу або надання доступу користувачу за винагороду);

– вони придатні до копіювання, тиражування, знищення та спотворення, тобто є вразливими, як такі, з технічних причин, щодо порушення права на об'єкт або втрати конфіденційності через несанкціонований доступ тощо;

– залежно від їхнього призначення можуть мати (або ні) термін корисного використання та/або потребувати оновлення із заміщенням або доповненням без заміщення існуючого контенту;

– процес створення даних «з нуля» здійснюється із застосуванням R&D підходу, що передбачає такі стадії як: а) проектування; б) розроблення, в рамках проектно-науково-технічної діяльності;

– бази даних можуть потребувати додаткових зусиль і витрат з подальшого удосконалення, модернізації, забезпечення або посилення захисту тощо з необхідністю облікового фіксування таких фактів.

Важливо, що бази даних не є традиційним об'єктом для облікового відображення. Як правило, вони є невіддільним компонентом інформаційного фонду електронної системи підприємства, котра власне включає і облікову складову, яку також розглядають як базу даних, що забезпечує ефективний збір, впорядкування, накопичення і опрацювання значних обсягів інформації [34].

Однак, трапляються ситуації, за яких дані, що мають відносно самостійне значення, можуть становити певну цінність, потребують взяття на облік самого активу або прав на його використання, чи ж навпаки, такий об'єкт може бути проданий, обміняний, наданий в користування, списаний (ліквідований).

Як зазначалося раніше, з даними можуть бути пов'язані витрати і доходи, це своєю чергою впливає на фінансові результати, грошові потоки, вартість бізнесу, зумовлює податкові наслідки. А тому всі операції такого роду мають бути обліковані та впливати на показники фінансової звітності.

Водночас, облік є діяльністю, яка передбачає чітке дотримання юридичних і галузевих норм, принципів, правил і методів. Його здійснення є регламентованим на міжнародному та національних рівнях спеціальними стандартами діяльності у сфері обліку.

Окремого спеціального стандарту для обліку інформаційних активів, у тому числі баз даних, не передбачено. Визначальною підставою для віднесення баз даних в облік до класифікаційної групи «Нематеріальні активи» у складі «Необоротних (фіксованих) активів» є немонетарна і нематеріальна форма існування та, як правило, тривале використання (понад рік, або операційний цикл). Окрім них до цієї групи належать такі об'єкти обліку, як права на використання земельних та інших ресурсів, торгові марки, бренди, винаходи (патенти), ліцензії, програмні продукти тощо. Ці права, що юридично зафіксовані, також мають, як правило, довгостроковий характер.

Ключові положення обліку баз даних полягають у їхній відповідності визначенню та у виконанні вимог «якщо і тільки якщо», наведених у регламентуючих облік документах, щодо їхнього визнання:

1) активом, а саме:

- об'єкт повинен бути контрольованим компанією;
- він потенційно здатен приносити економічні вигоди [8].

2) нематеріальним активом, тобто:

- немонетарним об'єктом, що може бути ідентифікований;
- його вартість може бути достовірно визначеною [9; 11].

А тому, якщо об'єкт відповідає зазначеним визначенням і всі умови щодо його визнання нематеріальними активами виконуються, то облік баз даних підпадає під норми, принципи, правила і процедури ведення операцій з такого роду активами, їх оцінки, амортизації тощо. На рис. 1 подано логічну послідовність процесу облікового визнання баз даних і відображення інформації щодо них у фінансовій звітності.

Основним регламентуючим документом щодо обліку нематеріальних активів є [9], а також аналогічні національні стандарти [11], однак, в окремих випадках (утримання для продажу, оренди) на операції з базами даних можуть бути поширені дії інших стандартів.

Розглянемо більш предметно, як зазначені вимоги можуть виконуватися стосовно баз даних і з якими викликами для обліку вони пов'язані.

Рис. 1. Логічна послідовність процесу облікового визнання баз даних і відображення інформації у фінансовій звітності

Джерело: розроблено авторами

Вимога щодо контролю передбачає, що організація здійснює контроль над об'єктом «у результаті минулих подій». Контроль є одним із визначальних критеріїв для визнання баз даних нематеріальними активами в межах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до загальноприйнятих підходів, контроль над базою даних означає здатність підприємства визначати умови її використання, обмежувати доступ сторонніх осіб та отримувати економічні вигоди від її експлуатації. Основними характеристиками контролю над базою даних є:

1. Юридичний контроль, що передбачає наявність правових підстав володіння, використання та розпорядження базою даних (авторське право, патенти, ліцензійні угоди, контракти про конфіденційність тощо). Треба також розуміти про ступінь контролю, який може бути повним (передбачає володіння, розпорядження, використання, внесення змін, розповсюдження, передачу права, обмеження доступу тощо), або частковим (доступ, використання). У загальному випадку з придбанням або іншим набуттям бази даних як активу відбувається перехід визначених умовами придбання прав до нового власника.

2. Технічний контроль, який забезпечує можливість обмеження доступу до бази даних через системи аутентифікації, програмне забезпечення або внутрішні регламенти підприємства. Однак, на відміну від інших нематеріальних активів, питання контролю над даними тісно пов'язані з їхньою захищеністю з міркувань безпеки. Втрата контролю над базою даних через несанкціонований доступ може обернутися суттєвою або повною втратою цінності конфіденційної інформації. Як це не прикро визнавати, але навіть найбільш важливим (і, як правило, найбільш захищеним) даним може бути завдано шкоду через хакерські атаки.

3. Економічний контроль, що проявляється у здатності підприємства отримувати вигоди від

використання бази даних (наприклад, у вигляді ексклюзивного доступу до комерційної інформації, оптимізації бізнес-процесів або монетизації даних) та обмежувати доступ сторонніх суб'єктів до цих вигід. У виключних випадках можливе контролювання доходу від активу, яке не передбачає контролю самого активу.

Таким чином, наявність контролю є критично важливим фактором для визнання бази даних нематеріальним активом. Якщо підприємство не має достатнього рівня контролю, така база даних не може бути кваліфікована як актив у бухгалтерському обліку, оскільки воно не має можливості отримувати від неї майбутні економічні вигоди на виключній основі.

Наступною є вимога щодо цінності бази даних, яка означає, що у власника (користувача) такого об'єкта існує обґрунтована впевненість у його здатності приносити компанії економічні вигоди, створювати цінність.

Здатність баз даних приносити економічні вигоди проявляється у кількох ключових аспектах:

1. Оптимізація бізнес-процесів. Використання бази даних у внутрішніх операційних системах сприяє зниженню витрат, підвищенню швидкості прийняття управлінських рішень та вдосконаленню прогнозування попиту, що позитивно впливає на фінансові результати підприємства.

2. Формування конкурентних переваг. Ексклюзивне володіння значущими масивами даних забезпечує підприємству стратегічну перевагу, дозволяючи реалізовувати персоналізовані маркетингові стратегії, розробляти унікальні продукти та підвищувати ефективність управління клієнтською базою.

3. Створення доданої вартості та монетизація. База даних може слугувати джерелом доходу через продаж доступу до інформації, ліцензування даних або використання їх у комерційних аналітичних продуктах [2].

Варто відзначити, що частина перерахованих переваг має внутрішнє спрямування, корисність даних доволі непросто виокремити і складно кількісно виміряти. Тоді як для кваліфікації бази даних як нематеріального активу необхідно не лише довести факт її наявності та контролю, а й підтвердити здатність генерувати майбутні економічні вигоди, що є основною передумовою її визнання у фінансовій звітності підприємства.

Однак, для визнання баз даних нематеріальними активами мають бути виконані наступні важливі вимоги, такі як вимога щодо ідентифікації та вимога щодо достовірної оцінки вартості.

Вимога щодо немонетарного активу, придатного для ідентифікації, містить дві складові: немонетарний характер (ця ознака базами даних виконується з легкістю, бо монетарну форму мають лише грошові кошти та їх еквіваленти), а от вимога ідентифікації означає, що для визнання такого активу в обліку він має відповідати певним критеріям, які дозволяють відокремити його від самого підприємства та/або від інших активів. Ідентифікація нематеріального активу базується на двох основних принципах:

1. Відокремленість – актив можна відокремити від підприємства (продати, передати, ліцензувати, здати в оренду чи обміняти незалежно або разом із пов'язаними правами, контрактами чи зобов'язаннями). Наприклад, базу даних можна передати іншій компанії.

2. Пов'язаність з юридичними правами (актив ґрунтується на праві власності на об'єкт, договорі або іншому правовому регулюванні, незалежно від того, чи можна його передати окремо від підприємства). Наприклад, ліцензія на використання даних може бути невідчужуваною, але все одно вважається нематеріальним активом, оскільки впливає з контрактних прав.

Таким чином, ідентифікація, як умова визнання бази даних нематеріальним активом, полягає у здатності активу бути відокремленим (об'єкт як такий, або права на цього) від інших ресурсів підприємства.

Відповідно до [9; 11], база даних, як нематеріальний актив, може бути визнана у балансі підприємства лише за умови можливості її достовірної оцінки.

Процес оцінки вартості бази даних може базуватися на таких підходах:

1. Витратний підхід – визначення вартості бази даних на основі витрат, понесених на її створення, наприклад, витрат на збір, обробку та збереження даних, розробку програмного забезпечення та підтримку інфраструктури, подальших витрат щодо її поліпшення.

2. Доходний підхід – оцінка бази даних через її здатність генерувати майбутні економічні вигоди. Це може включати прогнозовані доходи від продажу доступу до інформації, підвищення ефективності бізнес-процесів або зростання прибутковості завдяки використанню унікальних даних.

3. Ринковий підхід – визначення вартості бази даних на основі аналізу ринкових угод із подібними активами, з урахуванням рівня попиту, унікальності інформації та її конкурентної значущості.

4. Інші методи: наприклад, метод «відшкодування роялті» (для баз даних з інтелектуальною власністю) або «метод реального опціону» (для високоризикованих активів).

Оцінка вартості бази даних може бути ускладненою через її нематеріальну природу і складнощі ідентифікації, труднощі у визначенні асоційованої з нею майбутньої вигоди та відсутність активного ринку для аналогічних даних [23]. Однак, достовірність такої оцінки є обов'язковою передумовою для її

відображення у фінансовій звітності підприємства.

Кожен із зазначених методів має свої переваги і обмеження, а тому його вибір зумовлений сукупністю певних обставин, таких як призначення бази даних, мета оцінки (облік, придбання, продаж, надання доступу як послуга), доступність інформації щодо неї (витрати, доходи, аналогова інформація), ступінь її ризикованості тощо.

У табл. 2 на основі опрацьованих джерел [15; 16; 19; 20; 23; 24; 26; 28] здійснено порівняльну оцінку сценаріїв вибору методів оцінки вартості баз даних.

Таблиця 2

Методи оцінки вартості баз даних залежно від контексту її здійснення

Економічний контекст / привід для оцінки	Найбільш доречний метод оцінки	Аргументація вибору	Переваги	Недоліки
Набута або розроблена за проектним підходом база даних (для внутрішнього використання)	Витратний підхід (за історичною собівартістю)	Фокус на реальних витратах на придбання (створення), що легко виміряти	Не потребує даних про історичні доходи або ринкові ціни на аналоги. Простота розрахунку; корисний для страхових цілей або податкового обліку	Не враховує майбутній потенціал; може недооцінювати цінність, якщо база даних еволюціонує
База даних для продажу або злиття компаній	Ринковий (аналоговий) підхід (за справедливою вартістю)	Дозволяє порівняти з подібними операціями на ринку, забезпечуючи об'єктивну оцінку	Базується на реальних даних; швидко застосовується, за умов наявності даних про аналогічні транзакції	Обмежений наявністю даних про аналогові продажі за відсутності активного ринку або його нестабільністю
База даних, яка генерує прогнозований дохід (наприклад, для SaaS-платформ чи аналітики)	Доходний підхід (дисконтований грошовий потік, як правило, ануїтет за МСФЗ)	Оцінює майбутні грошові потоки, що ідеально для оцінки активів, які приносять гарантований дохід	Враховує довгострокову цінність; гнучкий для прогнозів	Залежить від точності прогнозів; чутливий до змін у ставках дисконтування
База даних з інтелектуальною власністю (IP) (наприклад, запатентована технологія)	Метод відшкодування роялті (варіант доходного підходу)	Вартість визначається на основі майбутніх гіпотетичних роялті, які будуть сплачуватися (одержані) за користування	Доречний у випадку унікальних активів (ліцензованих, захищених авторським правом чи судовими рішеннями); передбачає унікальну цінність	Складний у розрахунках; вимагає експертних оцінок щодо ринкових ставок роялті
Високоризикова або невизначена база даних (наприклад, startup-розробка)	Метод реальних опціонів як інструмент оцінки проектів з високою невизначеністю	Розглядає базу даних як «опціон» щодо майбутніх можливостей з використанням фінансових моделей (Black-Scholes Option Pricing Model)	Гнучкий в умовах невизначеності; використовується для розроблення стратегічних рішень	Експертний метод фінансових аналітиків; складний для непрофесійного користувача; рідко застосовується
Внутрішньо згенеровані бази даних	Жоден метод не застосовується	Не можуть бути ідентифіковані, а отже визнані об'єктом обліку,	-	-

Джерело: розроблено авторами

Дані табл. 2 ілюструють відсутність «ідеального» методу оцінки вартості для баз даних, який може бути визначений як найбільш доречний незалежно від контексту кожної окремої ситуації. Так, коли база даних має суто внутрішнє призначення і є частиною ІТ-інфраструктури, то витратний підхід за історичною собівартістю є найбільш простим і доцільним.

Що стосується внутрішньо згенерованих «еволюційним» шляхом баз даних, то, як зазначалося вище, щодо них не застосовується жоден метод оцінки через неможливість згідно чинних положень їхньої ідентифікації, однак, за умови, що цю перешкоду на перспективу буде усунуто, найбільш логічний метод бачиться – витратний з капіталізацію понесених витрат, або ж як для IP баз даних.

Якщо ж мова йде про оцінювання бази даних задля одержання доходу від надання доступу (DaaS), продажу, або придбання, тоді більш доречним є застосування доходного підходу, який фокусується на детальних фінансових прогнозах прибутковості. Окрім того, в умовах нестабільного ринку або ризикованості самого активу, доречно також здійснити коригування прогнозованого грошового потоку на премію за ризик. У разі відсутності даних про обсяги доходу, альтернативою є ринковий або витратний методи.

У випадку продажу бази даних перевагу слід надати ринковому підходу.

На нашу думку, для відображення вартості бази даних як активу у фінансовій звітності доцільно застосовувати комбінацію методів. Для підвищення достовірності такого оцінювання доречно зіставити результати, одержані за альтернативними методами, та проаналізувати їхню валідність.

З огляду на важливість питання та складність процедури оцінювання, може виявитися доречною експертна допомога фахівця з оцінювання подібних активів або аналітика відповідного ринку.

Таким чином, розгляд сутнісних особливостей баз даних у взаємозв'язку з детальним аналізом їхньої відповідності визначенню та вимогам щодо визнання нематеріальним активом дозволяє сформулювати ряд проблемних аспектів:

1. Вимоги щодо визнання бази даних є системою обмежень, лише безумовне і одночасне задоволення яких припускає розгляд об'єкта як нематеріального активу. За невиконання хоча б однієї з умов, визнання неможливе, незалежно від ступеня виконання інших вимог.

2. Зазначені вимоги внутрішньо між собою пов'язані: так, вимога щодо контролю пов'язана з вимогою ідентифікації, тоді як економічна сторона вимоги щодо контролю певною мірою корелює з вимогою оцінки корисності та достовірної оцінки вартості, особливо за умови її визначення з використанням доходного способу.

3. При визначенні здатності інформаційного активу приносити економічну вигоду до розгляду приймаються лише міркування «зовнішнього», комерційного результату, через складність оцінити приріст ефективності внутрішньої діяльності в результаті використання такого активу, тобто ідентифікувати його.

4. Оцінка відповідності даних вимогам їх визнання є доволі складною і клопітною процедурою, яка потребує залучення експертів з технічних питань, фахівців з оцінки ефективності процесів та дослідження ринку подібних активів тощо. До того ж такі оцінки щодо корисності об'єкта, термінів його використання, достовірності вартості потребують періодичного перегляду.

5. Підходи до оцінки економічної вигоди від баз даних суттєво відрізняються у підприємства, що є їхнім розробником (витратний, ринковий) та їхнього майбутнього власника-користувача (витратний, доходний), до того ж, це будуть зовсім «не ті» дані.

Отже, далеко не всі бази даних можуть бути визнані в обліку і звітності як нематеріальні активи, а лише ті, що відповідають визначенню і щодо яких виконуються передбачені стандартом вимоги визнання. На облік лише таких активів, які можна вважати активами даних (data assets), і операцій з ними поширюються положення зазначених стандартів [9; 11].

Невизнані нематеріальними активами бази даних в обліку не ідентифікуються, вони не розглядаються як самостійний об'єкт обліку, вартість якого підлягає оцінці (переоцінці), амортизації тощо. Витрати щодо них на підтримку, оновлення, доопрацювання, удосконалення, а особливо посилення захисту не капіталізуються, а відносяться на поточні витрати періоду.

Найбільш логічним бачиться задоволення вимог щодо визнання нематеріальним активом для тих баз даних, що мають зовнішнє, комерційне призначення. Виокремлені як окремі об'єкти обліку, бази даних можуть розглядатися центрами отримання доходу, формування витрат і фінансових результатів.

Самостійне створення (генерування) такого активу можливе за умови його проєктування з подальшим розробленням основі певної концептуальної моделі, як повний цикл проєктно-конструкторської діяльності. Власноруч створені бази даних оцінюють на основі витрат на їх розробку (зарплата розробників, програмне забезпечення, сервери тощо). Такі послуги щодо генерації даних, відомі як «база даних як продукт» (DaaSP), зазвичай виконують треті особи.

Як варіант, можлива «природна еволюція» бази даних від масиву фактографічної інформації, яка тривалим чином накопичувалася, була допрацьована до рівня бази даних, та виявила свою значиму цінність як перевага бізнесу і для розгляду її як об'єкта обліку повинна пройти через процедуру визнання у відповідності до зазначених вимог, як у «вушко від голки», або у «пляшкове горло». Однак бази даних, розроблені всередині компанії, часто не відповідають зазначеним критеріям через складності з оцінкою їх вартості та відсутності об'єктивного методу обліку. До того ж, існує перспектива перегляду на таку відповідність вимогам, а у разі невідповідності – відмова у визнанні.

Щодо набутих підприємством «визнаних» баз даних у результаті їх придбання, укрупнення бізнесу, обміну тощо, засовуються ті ж облікові процедури щодо й інших нематеріальних активів, що, на нашу думку, залишає місце для численних викликів, адже облік операцій з даними значним чином визначається економічним контекстом їх здійснення: володіння з метою використання для потреб

остаточного споживача за їх функціональним призначенням, придбання права на використання баз даних як послуги, надання послуг щодо доступу до даних, оплата послуг за доступ тощо.

Окрім зазначеного, заслуговують на увагу для подальшого дослідження і вирішення такі аспекти обліку баз даних, як:

– Вплив технологій Big Data та штучного інтелекту зумовлює нові виклики, для яких не існує готових рішень, зокрема, як обліковувати дані, якщо вони самі генерують інформаційну цінність і стають ключовим активом?

– Потенційно складними для оцінки є бази даних, які значною мірою сформовані зовнішніми користувачами (наприклад, Wikipedia, агрегатори даних) через складність визначення суб'єкта права власності, як такого. Водночас, проблематичності набуває й процедура оцінювання таких об'єктів, оскільки їхня цінність значною мірою формується за рахунок зовнішнього вкладу.

– Наступним викликом є облік баз даних, котрі містять персональні відомості (які, відповідно до GDPR, підлягають захисту), що також ускладнює їхнє визнання через проблеми контролю та ідентифікації, а також може вплинути на методику їхньої оцінки.

Як уже зазначалося, практика розкриття інформації про такі об'єкти обліку у фінансовій звітності та асоційовані з ними фінансові результати на сьогодні не набула належного поширення. Окрім неоднозначної відповідності баз даних вимогам щодо їхнього визнання об'єктом обліку, складності оцінки та застосування облікових процедур внаслідок відсутності належного методичного супроводу, на це також впливають неоднозначність у визначенні прав власності, ризик розголошення цінної інформації та порушення безпеки даних, побоювання втрати конкурентних переваг через порушення конфіденційності, високі витрати на професійні послуги у зв'язку з підготовкою звітів, можлива неузгодженість з фінансовими звітами попередніх періодів та між різними юрисдикціями. Усе це не сприяє забезпеченню належної інформативності та прозорості фінансових звітів щодо формування реальної вартості компанії для інвесторів та інших зацікавлених користувачів.

Ми поділяємо і підтримуємо пропозиції наших попередників [3; 15; 18; 21; 27; 31] щодо невідкладності змін у стандартах обліку для нематеріальних активів при їх перегляді, які стали натхненням для багатьох академічних досліджень.

Зважаючи на стурбованість, яку виявляють стандартизуючі органи неврегульованістю обліку нематеріальних активів, у тому числі цифрових, сподіваємося на вирішення назрілих проблем проектом оновленого міжнародного стандарту [46]. Однак, вважаємо, що з огляду на значне різноманіття нематеріальних активів, повне інтегрування і врахування особливостей цифрових активів (бази даних, цифрові платформи, стартапи, криптоактиви тощо) у існуючі стандарти є доволі проблематичним. Тому нам вбачається більш доречною ідея створення для цифрових активів спеціальних стандартів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, підсумовуючи проведене дослідження, можемо зробити такі висновки:

1. На нашу думку, як результат технологічного прогресу для цілей бухгалтерського обліку цифрові активи (і бази даних зокрема) виокремлюються в окрему специфічну категорію. Застосування загальних традиційних підходів до нетрадиційних активів виявляє необхідність переглядів та удосконалень регламентуючих документів.

2. Характеристики та специфічні особливості баз даних, представлені в цьому дослідженні, підкреслюють їхню чутливість щодо відповідності критеріям визнання (контролю, корисності, ідентифікації, можливості достовірної оцінки) нематеріальними активами для відображення у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

3. Неоднозначність вирішення питання визнання, оцінки та, відповідно, обліку баз даних як активу, і звітування щодо них створює прогалини, які ускладнюють облікову практику та свідчать про надмірний консерватизм і ригідність облікової науки. Це, своєю чергою, вимагає від бухгалтерів та аудиторів зважених і застережних оцінок, використання альтернативних підходів, заснованих на професійному судженні та селективних рішень щодо вибору і застосування облікових процедур.

4. Як зазначалося у дослідженні [33], для належного регулювання обліку інформаційних активів, таких як бази даних, криптоактиви та інші, необхідно здійснити суттєві зміни в чинних нормативних документах, або створити під такі активи відповідні спеціальні стандарти обліку.

5. Оскільки проблематика розгляду активів даних є результатом міжпредметних багатовекторних і динамічних процесів, які формуються і стрімко розвиваються під впливом технологічних інновацій, економічних важелів, бізнесової практики, права, а також регламентації та методології в обліковій сфері, то вони і будуть визначати напрями подальших розвідок щодо поглиблення розуміння сутності, ролі, категорійного апарату, типізації, трактування, удосконалення концепції та методології обліку й звітності баз даних.

6. Безсумнівний подальший науковий інтерес становить вивчення практики обліку баз даних та звітування, особливо для так званого «data driven business» або бізнесу, який керований даними, вплив даних на вартість якого є істотним.

7. Вбачається також логічним, що такі активи мають певні особливості у здійсненні облікових

процедур за фактами пов'язаного з ними господарського життя. Для відображення у звітності, окрім висвітлення наявності у вартісному вираженні, важливо правильно розкрити їхній внесок у формування фінансових результатів і зростання вартості компанії. Зазначені аспекти мають певні перспективи з позицій наукового розроблення.

8. Очікувано, що будуть тривати пошуки щодо побудови більш науково обґрунтованих моделей і удосконалення методів оцінки вартості та ціноутворення на активи даних.

У такий спосіб, одержані результати та майбутні дослідження щодо обліку цифрових активів повинні сприяти формуванню нової облікової парадигми, сформульованої у роботі [34], яка б відповідала цифровому етапу розвитку суспільства – «нової реальності, що залишиться з нами назавжди».

Література

1. Smith M. With the right strategy and governance, your company's data can become a valuable asset. *TEKSystems*. 2023. URL: <https://www.teksystems.com/en/insights/article/data-as-an-asset> (дата звернення: 10.08.2025).
2. Ellencweig B., Cruz G. and Kamalnath V. with Frade M. Intelligence at scale: Data monetization in the age of gen AI. *McKinsey Bussines Building*. July 31, 2025. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/business-building/our-insights/intelligence-at-scale-data-monetization-in-the-age-of-gen-ai#> (дата звернення: 10.08.2025).
3. Gao X., Liu J., Lu H. Accounting for data assets. SSRN, 2025. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5164215>.
4. Davenport T. H., Harris J. G. Competing on analytics: The new science of winning. Harvard Business School Press, 2007. 240 p.
5. Brynjolfsson E., McAfee A. The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies. New York : W. W. Norton & Company, 2014. 320 p.
6. Daum J. H. Intangible assets and value creation. John Wiley & Sons, 2002. 448 p.
7. Lev B., Daum J. H. The Dominance of Intangible Assets: Consequences for Enterprise Management and Corporate Reporting. *Measuring Business Excellence*. 2004. Vol. 8. № 1. P. 6-17. DOI: 10.1108/13683040410524694.
8. Conceptual Framework for Financial Reporting. IFRS Foundation, 2018. 86 p.
9. IAS 38: Intangible Assets. IFRS Foundation, 2004. 36 p.
10. Accounting Standards Codification (ASC) 350: Intangibles – Goodwill and other. FASB, 2021. 42 p.
11. Нематеріальні активи : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999 р. (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 27.05.2025).
12. IFRS 13: Fair Value Measurement. IFRS Foundation, 2011. 48 p.
13. Lev B. Sharpening the intangibles edge. *Harvard Business Review*. June, 2004. P. 109-116. URL: <https://hbr.org/2004/06/sharpening-the-intangibles-edge> (дата звернення: 27.05.2025).
14. Lev B. Intangible Assets: Concepts and Measurements. *Encyclopedia of Social Measurement*. Elsevier Inc., 2005. Vol. 2. P. 299-305.
15. Damodaran A. The dark side of valuation: Valuing young, distressed, and complex businesses. 3rd ed. Pearson FT Press. 2018. 800 p.
16. Reilly R., Schweih R. Guide to intangible asset valuation. Wiley, 2014. 747 p.
17. Hussinki H., King T., Dumay J., Steinhöfel E. Accounting for intangibles: a critical review. *Journal of Accounting Literature*. 2025. Vol. 47. № 5. P. 27-51. DOI: <https://doi.org/10.1108/JAL-05-2022-0060>.
18. Barker R., Lennard A., Penman S., Teixeira A. Accounting for intangible assets: Suggested solutions. *Accounting and Business Research*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1938963>.
19. Wixom B. H., Ross J. W. Accounting for data assets: Understanding the value of data. *MIT Sloan Management Review*. 2017. Vol. 58. № 3. P. 18-25.
20. Corrado C., Haskel J., Iommi M., Jona-Lasinio C. Measuring data as an asset: Framework, methods and preliminary estimates. *OECD Economics Department Working Papers*. 2022. № 1731. DOI: 10.1787/b840fb01-en.
21. Allemann G. Accounting for data as an asset: strategies for effective financial reporting and decision-making in the information age. *Master Data Management*. September 2023. URL: <https://blog.masterdata.co.za/2023/09/08/accounting-for-data-as-an-asset-strategies-for-effective-financial-reporting-and-decision-making-in-the-information-age> (дата звернення: 25.06.2025).
22. Walsh A.-M. Data as an asset: consequences for financial reporting. *Accounting Horizons*. 2019. Vol. 33. № 2. P. 85-102. DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-52237>.
23. Lubbe G. T., Steyn G. H. The valuation of information assets: a review and research agenda. *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 112. P. 342-356. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.04.012>.
24. Recognition and evaluation of data as intangible assets / Xiong F., Xie M., Zhao L., Li C., Fan X.

- SAGE Open. 2022. Vol. 12. № 2. DOI: <https://doi.org/10.1177/21582440221094600>.
- 25.El-Tawy N., Abdel-Kader M. Accounting recognition of information as an asset. *Journal of Information Science*. 2012. Vol. 39. № 3. P. 333-345. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165551512463648>.
- 26.Li Y. Concepts, accounting treatment and pricing of data assets. *Journal of Economic Insights*. 2024. Vol. 1. № 1. P. 26-40. DOI: <https://doi.org/10.70693/jei.v1i1.93>.
- 27.Zhang Q. An introduction to accounting recognition and measurement of data assets. *Academic Journal of Business & Management*. 2023. Vol. 5. № 15. P. 136-140. DOI: <https://doi.org/10.25236/AJBM.2023.051521>.
- 28.Financial reporting developments: a comprehensive guide. Intangibles – goodwill and other. EY. August 2025. URL: <https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-us/technical/accountinglink/documents/ey-frdbb1499-08-25-2025.pdf> (дата звернення: 26.08.2025).
- 29.Better information on intangibles. Which is the best way to go? Recommendations and Feedback Statement. EFRAG. 2021. URL: <https://surl.lu/dzotyx> (дата звернення: 14.07.2025).
- 30.Нашкерська Г. В. Активи інформаційних технологій: ідентифікація, інтеграція і відображення в обліку. *Економіка України*. 2023. № 5. С. 35-50.
- 31.Нашкерська Г. Обмеження визнання інформації активом у бухгалтерському обліку. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. № 4. С. 479-492. URL: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/3574> (дата звернення: 21.07.2025).
- 32.Derun I., Mysaka H. Digital assets in accounting: the concept formation and the further development trajectory. *Economic Annals-XXI*. 2022. Vol. 195. № 1-2. P. 59-70. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V195-06>.
- 33.Brukhański R., Spilnyk I. Cryptographic objects in the accounting system. *Proceedings of the 9th International Conference IEEE Advances in Computing and Information Technology (ACIT'2019)*. 2019. P. 384-387. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT.2019.8780073>.
- 34.Digital accounting: Innovative technologies cause a new paradigm / Spilnyk I., Brukhanskiy R., Struk N., Kolesnikova O., Sokolenko L. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. Vol. 13. № 3. P. 215-224. DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1991>.
- 35.Водоп'янова О. Нематеріальні активи в обліку підприємства. *Дебет-Кредит*. 2012. № 48. URL: <https://online.dtki.ua/2012/48/62891> (дата звернення: 22.06.2025).
- 36.Канарьова Н. База даних як предмет договору послуг. *Дебет-Кредит*. 2018. № 41-42. URL: <https://online.dtki.ua/2018/41-42/60360> (дата звернення: 24.06.2025).
- 37.Касаткін С. Нематеріальні активи: визначення та визнання. *Дебет-Кредит*. 2013. № 1. URL: <https://online.dtki.ua/2013/01/41389> (дата звернення: 24.06.2025).
- 38.Пантюхова А. Бухгалтерський облік права на використання баз даних. *ProPodatki*. 05.04.2024 URL: https://propodatki.com.ua/qa_post/buhgalterskyj-oblik-prava-na-vykorystannya-baz-danyh/ (дата звернення: 25.06.2025).
- 39.Харламова О. Облік нематеріальних активів: важливі аспекти та практичні поради. *Агентство з міжнародних стандартів фінансової звітності*. 19.09.2024. URL: <https://amsfo.com.ua/oblik-nematerialnykh-aktiviv/> (дата звернення: 25.06.2025).
- 40.Thompsett L. Swift Deploys AI to Combat Cross-Border Payment Fraud. *FinTech Magazine*. 17.10.2024. URL: <https://fintechmagazine.com/articles/swift-deploys-ai-to-combat-cross-border-payment-fraud> (дата звернення: 23.07.2025).
- 41.IBM's Health Analytics and Clinical Decision Support / Kohn M. S., Sun J., Kwan D., Hu J., LaBresh K. A. *Yearbook of Medical Informatics*. 2014. Vol. 23. № 1. P. 154-162. DOI: 10.15265/IY-2014-0002 (дата звернення: 23.07.2025).
- 42.How retailers can use data to drive business strategy. *Forbes*. 03.09.2020. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/09/03/how-retailers-can-use-data-to-drive-business-strategy> (дата звернення: 23.07.2025).
- 43.Liachovičius E., Šabanovič E., Skrickij V. Freight rate and demand forecasting in road freight transportation using econometric and artificial intelligence methods. *Transport*. 2023. Vol. 38. No. 4. P. 231-242.
- 44.SAP & McKinsey: Our collaboration. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/about-us/overview/alliances-and-acquisitions/sap-and-mckinsey> (дата звернення: 22.07.2025).
- 45.International Organization for Standardization. ISO/IEC 2382:2015. Information technology. Vocabulary. ISO. 2015.
- 46.IASB Update – May 2025. *IFRS Foundation*. 2025. URL: <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/iasb/2025/iasb-update-may-2025> (дата звернення: 27.06.2025).

References

1. Smith, M. (2023), "With the right strategy and governance, your company's data can become a

valuable asset”, *TEKSystems*, available at: <https://www.teksystems.com/en/insights/article/data-as-an-asset> (access date August 10, 2025).

2. Ellencweig, B., Cruz, G. and Kamalnath, V. with Frade, M. (2025), “Intelligence at scale: Data monetization in the age of gen AI”, *McKinsey Bussines Building*, available at: <https://www.mckinsey.com/capabilities/business-building/our-insights/intelligence-at-scale-data-monetization-in-the-age-of-gen-ai#> (access date August 10, 2025).

3. Gao, X., Liu, J. and Lu, H. (2025), “Accounting for data assets”, DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.5164215>.

4. Davenport, T.H. and Harris J. G. (2007), *Competing on analytics: The new science of winning*, Harvard Business School Press, USA, 240 p.

5. Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2014), *The second machine age: Work, progress, and prosperity in a time of brilliant technologies*. New York: W. W. Norton & Company, USA, 320 p.

6. Daum, J. H. (2002), *Intangible assets and value creation*. John Wiley & Sons, UK, 448 p.

7. Lev, B. and Daum, J. H. (2004), “The dominance of intangible assets: Consequences for enterprise management and corporate reporting” *Measuring Business Excellence*. Vol. 8, № 1, pp. 6–17, DOI: 10.1108/13683040410524694.

8. IFRS Foundation (2018), *Conceptual Framework for Financial Reporting*. IFRS Foundation. 86 p.

9. IFRS Foundation. (2018), *IAS 38: Intangible Assets*. IFRS Foundation. 36 p.

10. Financial Accounting Standards Board (FASB). (2023) *Accounting Standards Codification (ASC) 350: Intangibles – Goodwill and other*. FASB. 42 p.

11. Ministry of Finance of Ukraine (1999), *Regulation (standard) of accounting 8 “Intangible assets”* dated 18.10.99 number 242, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (access date May, 27 2025).

12. IFRS Foundation. (2011), *IFRS 13: Fair Value Measurement*. IFRS Foundation. 48 p.

13. Lev, B. (2004) “Sharpening the intangibles edge”. *Harvard Business Review*. pp. 109–116, available at: <https://hbr.org/2004/06/sharpening-the-intangibles-edge> (access date May, 27 2025).

14. Lev, B. (2005), “Intangible assets: Concepts and measurements”. *Encyclopedia of Social Measurement*. Elsevier Inc., Vol. 2, pp. 299–305.

15. Damodaran, A. (2018), *The dark side of valuation: Valuing young, distressed, and complex businesses*. 3rd ed. Pearson FT Press, USA, 800 p.

16. Reilly, R. and Schweihs, R. (2014), *Guide to intangible asset valuation*. Wiley, UK, 747 p.

17. Hussinki, H., King, T., Dumay, J. and Steinhöfel, E. (2025) “Accounting for intangibles: A critical review”, *Journal of Accounting Literature*, Vol. 47, Issue no. 5, pp. 27–51, DOI: <https://doi.org/10.1108/JAL-05-2022-0060>.

18. Barker, R., Lennard, A., Penman, S. and Teixeira, A. (2021), “Accounting for intangible assets: Suggested solutions”. *Accounting and Business Research*, DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1938963>.

19. Wixom, B.H. and Ross, J.W. (2017), “Accounting for data assets: Understanding the value of data”, *MIT Sloan Management Review*, Vol. 58, no. 3, pp. 18–25.

20. Corrado, C., Haskel, J., Iommi, M. and Jona-Lasinio C. (2022), “Measuring data as an asset: Framework, methods and preliminary estimates”, *OECD Economics Department Working Papers*, no. 1731, DOI: 10.1787/b840fb01-en.

21. Allemann, G. (2023), “Accounting for data as an asset: strategies for effective financial reporting and decision-making in the information age”. *Master Data Management*. September, 08, available at: <https://blog.masterdata.co.za/2023/09/08/accounting-for-data-as-an-asset-strategies-for-effective-financial-reporting-and-decision-making-in-the-information-age> (access date June 25, 2025).

22. Walsh, A.-M. (2019), “Data as an asset: Consequences for financial reporting”, *Accounting Horizons*, Vol. 33, Issue no. 2, pp. 85–102, DOI: <https://doi.org/10.2308/acch-52237>

23. Lubbe, G. T. and Steyn, G. H. (2020), “The valuation of information assets: a review and research agenda”, *Journal of Business Research*, Vol. 112, pp. 42–356, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.04.012>.

24. Xiong, F., Xie, M., Zhao, L., Li, C. and Fan, X. (2022), “Recognition and evaluation of data as intangible assets”, *SAGE Open*, Vol. 12, Issue no. 2, DOI: <https://doi.org/10.1177/21582440221094600>.

25. El-Tawy, N. and Abdel-Kader, M. (2012), “Accounting recognition of information as an asset”, *Journal of Information Science*, Vol. 39, Issue no. 3, pp. 333–345, DOI: <https://doi.org/10.1177/0165551512463648>.

26. Li, Y. (2024), “Concepts, accounting treatment and pricing of data assets”, *Journal of Economic Insights*, Vol. 1, Issue no. 1, pp. 26–40, DOI: <https://doi.org/10.70693/jei.v1i1.93>.

27. Zhang, Q. (2023), “An introduction to accounting recognition and measurement of data assets”, *Academic Journal of Business & Management*, Vol. 5, Issue no. 15, pp. 136–140, DOI: <https://doi.org/10.25236/AJBM.2023.051521>.

28. EY. (2025), *Financial reporting developments: A comprehensive guide. Intangibles – goodwill and*

- other. August, 25, available at: <https://www.ey.com/content/dam/ey-unified-site/ey-com/en-us/technical/accountinglink/documents/ey-frddb1499-08-25-2025.pdf> (access date August 26, 2025).
29. EFRAG (2021), "Better information on intangibles. Which is the best way to go?", Recommendations and Feedback Statement, available at: <https://surl.lu/dzotyx> (access date July 14, 2025).
30. Nashkierska, H. V. (2023), "Information technology assets: identification, integration, and reflection in accounting", *Ekonomika Ukrainy*, Issue no. 5, pp. 35–50.
31. Nashkierska, H. (2023), "Restrictions on recognizing information as an asset in accounting", *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, Issue no. 4, pp. 479–492, available at: <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/3574> (access date July 21, 2025).
32. Derun, I. and Mysaka, H. (2022), "Digital assets in accounting: The concept formation and the further development trajectory", *Economic Annals-XXI*, Vol. 195, Issue no. 1–2, pp. 59–70, DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V195-06>.
33. Brukhanskyi, R. and Spilnyk, I. (2019), "Cryptographic objects in the accounting system", *Proceedings of the 9th International Conference IEEE Advances in Computing and Information Technology (ACIT'2019)*, pp. 384–387, DOI: <https://doi.org/10.1109/ACIT.2019.8780073>.
34. Spilnyk, I., Brukhanskyi, R., Struk, N., Kolesnikova, O. and Sokolenko, L. (2022), "Digital accounting: Innovative technologies cause a new paradigm", *Independent Journal of Management & Production*, Vol. 13, Issue no. 3, pp. 215–224, DOI: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1991>.
35. Vodopyanova, O. (2012), "Intangible assets in enterprise accounting", *Debet-Kredyt*, Issue no. 4, available at: <https://online.dtk.ua/2012/48/62891> (access date June 22, 2025).
36. Kanarova, N. (2018), "Database as the subject of a service agreement", *Debet-Kredyt*, Issue no 41–42, available at: <https://online.dtk.ua/2018/41-42/60360> (access date June 24, 2025).
37. Kasatkin, S. (2013), "Intangible assets: definition and recognition", *Debet-Kredyt*, Issue no 1, available at: <https://online.dtk.ua/2013/01/41389> (access date June 24, 2025).
38. Pantyukhova, A. (2024), "Accounting for database rights", *ProPodatki*, available at: https://propodatki.com.ua/qa_post/buhgalterskyj-oblik-prava-na-vykorystannya-baz-danyh/ (access date June 25, 2025).
39. Kharlamova, O. (2024), "Accounting for intangible assets: important aspects and practical advice", *Ahentsstvo z mizhnarodnykh standartiv finansovoyi zvitnosti*, September, 19, available at: <https://amsfo.com.ua/oblik-nematerialnykh-aktiviv/> (access date June 25, 2025).
40. Thompsonsett, L. (2024), "Swift Deploys AI to Combat Cross-Border Payment Fraud", *FinTech Magazine*, October, 17, available at: <https://fintechmagazine.com/articles/swift-deploys-ai-to-combat-cross-border-payment-fraud> (access date July 23, 2025).
41. Kohn, M. S., Sun, J., Kwan, D., Hu, J. and LaBresh, K. A. (2014), "IBM's Health Analytics and Clinical Decision Support", *Yearbook of Medical Informatics*, Vol. 23, Issue no 1, pp. 154–162, DOI: 10.15265/IY-2014-0002.
42. Forbes Technology Council. (2020), "How retailers can use data to drive business strategy", *Forbes*, September, 03, available at: <https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2020/09/03/how-retailers-can-use-data-to-drive-business-strategy> (access date: July 23, 2025).
43. Liachovičius, E., Šabanovič, E. and Skrickij, V. (2023), "Freight rate and demand forecasting in road freight transportation using econometric and artificial intelligence methods", *Transport*, Issue no. 38 (4), pp. 31–242.
44. McKinsey & Company. (n. d) SAP and McKinsey: Our collaboration. McKinsey & Company, available at: <https://www.mckinsey.com/about-us/overview/alliances-and-acquisitions/sap-and-mckinsey> (access date July, 22 2025).
45. International Organization for Standardization. (2015) ISO/IEC 2382:2015. Information technology. Vocabulary. ISO, available at: <https://www.iso.org/standard/63598.html> (access date June 27, 2025).
46. IFRS Foundation. IASB Update – May 2025, available at: <https://www.ifrs.org/news-and-events/updates/iasb/2025/iasb-update-may-2025> (access date June 27, 2025).

Бруханський Р.Ф., Спільник І.В., Спільник П.М.

БАЗИ ДАНИХ ЯК НОВІТНІ АКТИВИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ВИКЛИКИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Мета. Дослідження концептуальних засад, аналіз проблемних аспектів і викликів визнання, оцінки та відображення баз даних як новітніх активів цифрової економіки у системі бухгалтерського обліку та звітності.

Методика дослідження. У роботі застосовано сукупність загально-наукових методів пізнання (спостереження – для оцінки ролі баз даних у сучасній економіці; порівняння – для виявлення відмінності баз даних від інших нематеріальних активів; узагальнення і систематизація – для виокремлення сутнісних характеристик баз даних як об'єктів обліку; формулювання висновків з проведеного дослідження; логічний та причинно-наслідковий аналіз для виявлення проблемних аспектів облікового визнання та розкриття інформації у звітності, а також критичний огляд для чинних

нормативно-правових актів, практики їхнього застосування та пов'язаних з проблемою наукових публікацій) з опорою на дедуктивний підхід. У цілому дослідження має теоретико-аналітичний характер і виконане з використанням кабінетних методів, що дозволило здійснити певні узагальнення та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення стандартизації, розвитку теорії та вдосконалення практики обліку звітування.

Результати дослідження. Задля досягнення визначеної мети проаналізовано роль баз даних у реаліях сучасної економіки; систематизовано асоційовані з ними переваги і основні сутнісні характеристики; за результатами порівняння з іншими нематеріальними активами виявлено принципи їхні відмінності. У ході вивчення і критичного опрацювання норм регламентуючих облік документів, чинної практики відображення баз даних у системі обліку й звітності, а також пов'язаних з проблемою публікацій науковців і практиків на основі логічного та причинно-наслідкового аналізу виявлено низку проблемних аспектів для визнання баз даних як самостійних об'єктів обліку, які зумовлюють подальші виклики можливого застосування що до них облікових процедур. На основі опрацьованих джерел проаналізовані можливості застосування різних підходів до оцінки вартості активів даних та здійснено порівняльну оцінку сценаріїв вибору її методів з врахуванням економічного контексту (приводу для її здійснення). У висновках узагальнено логічний підсумок розгляду про недосконалість традиційних облікових підходів до нетипових новітніх об'єктів та запропоновані можливі варіанти її усунення та визначено перспективи подальших наукових розвідок.

Наукова новизна результатів дослідження. Робота є новим внеском у концептуальне обґрунтування баз даних як самостійного виду новітніх нематеріальних активів, що мають специфічні ознаки порівняно з традиційними об'єктами обліку. Уперше систематизовано сутнісні характеристики баз даних як економічного ресурсу, визначено їхні ключові відмінності від інших нематеріальних активів, а також ідентифіковано проблемні аспекти їх визнання та відображення у фінансовій звітності. На основі критичного аналізу регламентуючих облік документів і пов'язаних публікацій удосконалено методологію обліку баз даних, зокрема шляхом диференціації методів їхньої оцінки відповідно до цілей використання та економічного контексту. Виявлені у ході дослідження проблемні аспекти та можливі подальші виклики для релевантного відображення новітніх цифрових активів зумовили пропозицію щодо необхідності розробки окремих спеціальних або докорінного перегляду чинних регламентуючих облік і звітність документів.

Практична значущість результатів дослідження. Розглянуті положення і пропозиції можуть бути враховані при удосконаленні (розробці) регулюючих облік нормативно-правових документів задля усунення прогалин і неоднозначності у застосуванні стандартів обліку з визнання, оцінки й застосування облікових процедур щодо баз даних, а, отже, – удосконаленню методології обліку та поліпшенню інформаційної цінності фінансової та іншої звітності. Водночас дослідження сприяє теоретичному обґрунтуванню розроблення політики активів даних у практиці корпоративного управління.

Ключові слова: облік, звітність, бази даних, активи даних, визнання, оцінка, стандарти обліку і звітності.

Brukhanskyi R.F., Spilnyk I.V., Spilnyk P.M.

DATABASES AS EMERGING ASSETS: CONCEPTUAL PRINCIPLES AND CHALLENGES OF REFLECTION IN ACCOUNTING AND REPORTING

Purpose. The aim of the article is to study the conceptual principles, analyse the problematic aspects and challenges of recognizing, assessing and reflecting of databases as emerging assets of the digital economy in the accounting and reporting system.

Methodology of research. The work uses a set of general scientific cognition methods (observation – to assess the role of databases in the modern economy; comparison – to identify the differences between databases and other intangible assets; generalization and systematization – to identify the essential characteristics of databases as accounting objects; formulation of conclusions from the conducted research; logical and cause-and-effect analysis to identify problematic aspects of accounting recognition and disclosure of information in reporting, as well as a critical review of current regulatory legal acts, the practice of their application and scientific publications related to the problem) based on a deductive approach. In general, the study is of a theoretical and analytical nature and was carried out using desk methods, which allowed us to make certain generalizations and substantiate proposals for improving standardization, developing the theory and improving the practice of accounting and reporting.

Findings. The role of databases in the realities of the modern economy was analysed in order to achieve the specified goal; the advantages and main essential characteristics associated with them were systematized; based on the results of comparison with other intangible assets, their fundamental differences were revealed. In the course of studying and critically examining the norms regulating the accounting of documents, the current practice of displaying databases in the accounting and reporting system, as well as publications of scientists and practitioners related to the problem, based on logical and cause-and-effect analysis, a number of problematic aspects were identified for recognizing databases as independent

accounting objects, which lead to further challenges in the possible application of accounting procedures to them. Based on the sources studied, the possibilities of applying different approaches to assessing the value of data assets were analysed and a comparative assessment of scenarios for choosing its methods was carried out, taking into account the economic context (the reason for its implementation). The logical conclusion of the consideration about the imperfection of traditional accounting approaches to atypical new objects was summarized in the article. The possible options for its elimination were proposed and prospects for further scientific exploration were identified.

Originality. The work is a new contribution to the conceptual substantiation of databases as an independent type of new intangible assets that have specific features compared to traditional accounting objects. For the first time, the essential characteristics of databases as an economic resource were systematized, their key differences from other intangible assets were determined, and problematic aspects of their recognition and reflection in financial reporting were identified. Based on a critical analysis of accounting regulatory documents and related publications, the methodology for accounting for databases was improved, in particular by differentiating methods for their assessment according to the purposes of use and economic context. The problematic aspects identified during the study and possible further challenges for the relevant reflection of new digital assets have led to a proposal for the need to develop separate special or radical revision of the current accounting and reporting regulatory documents.

Practical value. The considered provisions and proposals can be taken into consideration when improving (developing) regulatory documents governing accounting in order to eliminate gaps and ambiguities in the application of accounting standards for the recognition, evaluation and application of accounting procedures for databases, and, consequently, to improve the accounting methodology and improve the information value of financial and other reporting. At the same time, the study contributes to the theoretical substantiation of the development of data asset policy in the practice of corporate governance.

Key words: accounting, reporting, databases, data assets, recognition, evaluation, accounting and reporting standards.

Дата надходження рукопису: 02.09.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 23.09.2025

Дата публікації: 30.09.2025